

Want wat zoeken we eigenlijk? Het wezenlijke in schilderkunst en beeldhouwkunst. Het wezenlijke, dat wil zeggen de waarheid van schilderkunstige of beeldhouwkunstige vormen en van de gevoelens en gedachten, die deze vormen vertegenwoordigen of verwezenlijken. En waarheid werd tot nu toe niet gemeten. Ze werd be-kend en ge-kend; ze werd een be-kentenis. En ze werd steeds herkend.

Die herkenning is alleen mogelijk voorzoover we zelf deel hebben aan de waarheid, voorzoover we wezenlijk zijn. Het moeilijke is en blijft, dat ieder levend wezen en elk geestelijk werk van mensen, een in zichzelf besloten, ondoordringbare wereld is, met een nooit geheel te doorgronden geheim. Voor onszelf kunnen we wel weten waarin wij waar en waarin wij niet waar zijn. Maar van anderen kunnen we slechts in de herkenning, in het opnieuw beleven van hetgeen wij weten, het ware vermoeden. Daarom blijft het schrijven over kunstwaarden altijd een teere en een hachelijke zaak. Er is altijd een overtreding in van een geheime afspraak, gemaakt in die teerste der ontmoetingen, die het vinden van een verband met het kunstwerk is. Dat vinden van een verband is zeldzamer dan men denkt. Het uur is niet altijd gunstig. Onze gesteldheid laat niet steeds toe, dat we volledig ontvankelijk zijn voor een inwerking van vormen, die toch pas geheel ontbloeien als die ontvankelijkheid geheel open is. Wij, beschouwers, genieten en dragen een verantwoordelijkheid voor den goeden staat dier ontvankelijkheid. Hebben we zoo'n begenadigd uur, dan herkennen we met zintuigen en geest. Ook het nieuwe herkennen we, want het wezenlijke is zonder ouderdom. Daarbij hebben we steeds te maken met het goddelijke vergeten. Ontelbare indrukken komen op ons af, zonder dat we weten wat wij er mee doen. Veel verdampt, gelukkig. Maar meer dan wij bewust weten, verzinkt in de herinnering. Er is in ieder van ons een begraafplaats van indrukken, het zijn schijn-dooden. En het zijn vaak kunstwerken — boeken, muziek, platen, schilderijen — die onbekende beelden in ons doen opstaan; onbekend tot op zekere hoogte. Want wie zich zelf waarnam, zal ongetwijfeld de ervaring hebben opgedaan, dat een nieuw beeld of een nieuwe klankenreeks toch een ondefinieerbaar bekend aroom kan hebben. Met de herinnering komen we er niet. En toch zijn we zeker, dat het nieuwe iets vertrouwds heeft, iets van langgeleden. Op het oogenblik dat wij er behoefte aan hebben of dat een gevoelige plek geraakt wordt, snelt uit den schat der verzonken indrukken een kracht te hulp. Daarmede herkennen we het nooit-geziene als echt. Wij toetsen het, zonder dat wij het instrument waarmee we toetsen concreet kunnen aanduiden.

Het zien van kunst is daardoor meer dan alleen maar genieten en „aangedaan” worden.